

Review article

การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

DEVELOPMENT OF THAI HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS TOWARDS THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGS)

จตุพล ยงศรี*

Chatupol Yongsorn*

ภาควิชาการบริหารการศึกษาและการอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กรุงเทพมหานคร 10110 ประเทศไทย

Department of Educational Administration and Higher Education, Faculty of Education,

Srinakharinwirot University, Bangkok 10110 Thailand

Journal of Industrial Education. 2024, Vol. 23 (No. 2), <https://doi.org/10.55003/JIE.23201>

Received: August 29, 2024, | Revised: August 29, 2024, | Accepted: August 30, 2024

ABSTRACT

At the 70th Session of the United Nations General Assembly, held on September 25, 2015, at the United Nations Headquarters, Thailand, along with 193 United Nation (UN) member states, signed and adopted the 2030 Agenda for Sustainable Development. This global development framework aims to achieve sustainable social, economic, and environmental development by 2030, ensuring that no one is left behind. The Sustainable Development Goals (SDGs), which serve as a guide for all countries to work together, consist of 17 main goals and 169 SDG targets that are universal, interconnected, and mutually reinforcing. And, there are also 247 indicators designed to monitor and evaluate the progress of development. The SDGs can be grouped according to five interconnected dimensions, known as the 5Ps: People: Focus on developing and eradicating poverty and hunger and reducing inequality within society. Planet: Emphasize the protection and preservation of natural resources and climate for future generations. Prosperity: Promote well-being and a harmonious coexistence with nature. Peace: Uphold principles of peaceful coexistence, a peaceful society, and non-discrimination. Partnership: Foster collaboration among all sectors to drive the sustainable development agenda forward.

บทคัดย่อ

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. 2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมาย ประกอบไปด้วย 169 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน และกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยสามารถจัดกลุ่ม SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5P) ได้แก่ 1) การพัฒนาคน (People) โดยให้ความสำคัญกับการจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำ ในสังคม 2) สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป 3) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ 4)สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก และ 5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประเทศไทยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ที่มีความสอดคล้องกับกรอบแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ตามเป้าหมายทั้ง 17 เป้าหมาย โดยมีการกำหนดแนวทาง การพัฒนาภายในประเทศใน 6 ยุทธศาสตร์ และ 10 แนวทางของแผนฯ ฉบับที่ 12 เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศสู่ ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในช่วงระยะ 5 ปี การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable development คือการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ หรือเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่จะต้องคำนึงถึงบริบทต่าง ๆ อย่างองค์รวมในทุกมิติ โดยเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือเน้นการอยู่ร่วมกับบริบทต่าง ๆ มีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนอย่างเหมาะสม โดยการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องนึกถึงคนทุกกลุ่มที่จะต้องมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างโอกาสการเข้าถึงต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาเป็นคำที่มีความหมายรับรู้และถูกใช้กันมาเป็นเวลานาน แต่ความหมายของการพัฒนายังได้เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทและตลอดช่วงเวลาแห่งประวัติศาสตร์มาโดยตลอด กล่าวอีกนัยหนึ่งความหมายของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ไม่เคยหยุดนิ่งและคำว่าพัฒนาที่ถูกนำไปใช้ในหลายวงการและหลายสาขาวิชา การพัฒนา มาจากภาษาอังกฤษคือ Development หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ละเอียดละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ (Priyakorn, 1995, pp. 18-65) ส่วนในภาษาไทยนั้น การพัฒนา หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยาใช้คำว่า พัฒนา หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ งอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี (Royal Institute, 1995)

ดังนั้นการพัฒนาในทางภาษาศาสตร์พิจารณาจากรากศัพท์จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโต งอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจอันเป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ (Pholsri, 2004, pp. 1-3) การพัฒนาที่เข้าใจโดยทั่วไป มีความหมาย หมายถึงการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ (Wutthimethi, 1991) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่าสมบูรณ์กว่าก็แสดงว่าเป็นการพัฒนา (Priyakorn, 1995, pp. 18-65) การพัฒนาในความหมายโดยทั่วไป จึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดคุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม ความหมายนี้ นับว่าเป็นความหมายที่รู้จักกันโดยทั่วไป เพราะนำมาใช้มากกว่าความหมายอื่น ๆ แม้ว่าไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการก็ตาม (Pholsri, 2004, pp. 1-3)

หากกล่าวเฉพาะความหมายของคำว่า การพัฒนาในบริบทของการพัฒนาประเทศ คำว่าการพัฒนาได้ถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือในการให้ความช่วยเหลือของประเทศที่พัฒนาแล้วไปสู่ประเทศด้อยพัฒนา อันมีที่มาจากสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีทรูแมน แห่งสหรัฐอเมริกา ทำให้คำว่า การด้อยพัฒนาหรือพัฒนาแล้วนี้เป็นเรื่องที่ถูกกำหนดมาจากมุมมองของประเทศตะวันตกและสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก ทั้งนี้โดยเนื้อแท้ก็เป็นไปเพื่อการป้องปรามการเข้าร่วมกลุ่มกับประเทศที่มีอุดมการณ์แตกต่างจากสหรัฐอเมริกานั้นเอง

ดังนั้นการพัฒนาประเทศ จึงเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยมหาอำนาจตะวันตกที่มีต่อประเทศในเอเชียและแอฟริกา โดยมีมาตรฐานการอ้างอิงอยู่ที่การพัฒนาในแบบสหรัฐอเมริกาและยุโรปฝั่งตะวันตก ดังนั้นเป้าหมายของการพัฒนาจึงมุ่งไปสู่ความทันสมัย ซึ่งคำว่าความทันสมัยนี้ได้เป็นคำใหม่ ทว่ามีพัฒนาการมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์สังคมยุโรป นับแต่เมื่อเกิดการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ในยุคแสงสว่างทางปัญญาแล้ว ภาวะความทันสมัย (Modernity) จึงได้เกิดขึ้น และในที่สุดก็นำมาเป็นการบดบังสำคัญของการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ผ่านองค์การระหว่างประเทศมากมาย เรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยนั่นเอง โดยภาวะความทันสมัยนี้ประกอบด้วย 3 ประการที่แสดงถึงข้อดีของความเป็นภาวะความทันสมัย (Daoudom, 2019, pp. 1-5) ได้แก่

1. ความทันสมัยทางเศรษฐกิจ จะดูได้จากการเติบโตของ GDP อัตราการไหลเวียนของเงินเสรี การใช้การผลิตอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง การผลิตเพื่อการค้าเสรีเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด การไหลของแรงงานชนบทเข้าสู่เมืองการเกิดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกิดขึ้นที่มีความชำนาญเฉพาะ

2. ความทันสมัยทางการเมืองเกิดระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนมีสิทธิเสมอภาค มีการแบ่งแยกอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วม ผู้บริหารประเทศต้องมาจากการเลือกตั้ง รัฐบาลต้องมีเสถียรภาพทางการเมืองโดยปราศจากการรัฐประหาร

3. ความทันสมัยในสังคม มีระบบการจัดการสาธารณสุขที่ทั่วถึง มีระบบการขนส่งคมนาคมที่สะดวกสบายทั้งระบบหลักและระบบรอง มีระบบสาธารณสุขที่ประชาชนเข้าถึง มีการจัดการระบบการศึกษาให้ชายและหญิงเท่าเทียมกัน อ่านออก เขียนได้ มีแบบแผนที่ยึดเวลาเป็นสำคัญ มีระบบคุณธรรมลดระบบอุปถัมภ์ ค่านิยมและความเชื่อต้องเป็นวิทยาศาสตร์

ในสังคมโลกมีผู้ให้ความหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ Sustainable development” ไว้หลายนิยาม ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความหมายใกล้เคียงกันทั้งสิ้น แต่คำนิยามที่ได้รับการอ้างอิงจนเป็นที่ยอมรับคือคำนิยามของ World Commission on Environment and Development หรือ Brundtland Report (United Nations, 1983, Online) ที่ได้ให้ไว้ในรายงาน “Our Common Future” ซึ่งได้เสนอแนะว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนคือรูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง (Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs) กล่าวคือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบัน จะต้องไม่ใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง แต่ควรเป็นการใช้ทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์และพัฒนาให้เต็มศักยภาพอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องพิจารณาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความยั่งยืนของระบบนิเวศไปพร้อม ๆ กัน

สำหรับประเทศไทย ได้มีนักวิชาการหลายท่านพยายามอธิบายความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือแนวคิดของพระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (Prayut Payutto, 1987) ได้อธิบายการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็น องค์กรรวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ” นั่นก็คือ การกำหนดแนวทางการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านมนุษย์โดยให้คุณค่าทางวัฒนธรรมรวมอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้นตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านและทุกมิติ กล่าวคือ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จิตใจ วัฒนธรรม ฯลฯ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อให้คนอยู่ดี กินดีและมีความสุขทั้งคนรุ่นนี้และคนรุ่นต่อไป

ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable development คือการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ หรือเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่จะต้องคำนึงถึงบริบทต่าง ๆ อย่างองค์รวมในทุกมิติ โดยเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการอยู่ร่วมกับบริบทต่าง ๆ มีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนอย่างเหมาะสม โดยการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องนึกถึงคนทุกกลุ่มที่จะต้องมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างโอกาสการเข้าถึงต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม ซึ่งนักวิชาการได้เสนอองค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้อย่างหลากหลาย แต่สำหรับองค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มุ่งเน้นที่ความสมดุลในทุกมิติของการพัฒนาจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ (Daoudom, 2019, pp. 1-5) ดังนี้

1. เป็นการพัฒนาที่มุ่งผลทางเศรษฐกิจ มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเจริญเติบโต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นไปที่การเพิ่มรายได้ต่อหัวของประชาชนให้สูงขึ้น

2. ภายใต้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นต้องทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ในกรณีนี้หมายถึงการลดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยให้มากที่สุด พร้อมทั้งอาจมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการในทางภาษี เพื่อสร้างความเป็นธรรมในรายได้ให้กับคนจน

3. ต้องเป็นการพัฒนาที่ทำให้ประชาชนมีความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรได้เอง หรือสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อใช้ทรัพยากรรวมไปถึงการทำให้การเข้าถึงทรัพยากรเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการลดความไม่เป็นธรรมทางสังคม ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงทรัพยากรธรรมชาติอย่างเดียวแต่หมายถึงทรัพยากรทางอำนาจ ทรัพยากรทางการเงิน ทุนเศรษฐกิจ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนสัญลักษณ์และทุนวัฒนธรรมด้วย

4. การพัฒนาที่ดำเนินการไปตามองค์ประกอบข้อที่ 1-3 นั้นจะต้องมีการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างระมัดระวังไม่ทิ้งมลพิษและทำลายสิ่งแวดล้อม อย่างคำนึงถึงสิทธิในการมีชีวิตที่ดีและสิทธิในทรัพยากรของคนรุ่นต่อ ๆ ไป

โดยที่ผ่านมามงคฺรสหประชาชาติมีเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ได้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2558 สหประชาชาติจึงได้ริเริ่มกระบวนการหารือเพื่อกำหนดวาระการพัฒนาภายหลังปี พ.ศ. 2558 (Post-2015 Development Agenda) ตามกระบวนการที่ค้น “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยประเด็นสำคัญของวาระการพัฒนาภายหลังปี พ.ศ. 2558 คือ การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เพื่อใช้เป็นเป้าหมายใหม่ในการพัฒนาไปจนถึงปี ค.ศ. 2030

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน แท้จริงแล้วก็เป็นเป้าหมายที่แปรเปลี่ยนไปของการพัฒนาที่มีการขับเคลื่อนมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นความพยายามขององค์กรสากลระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือองค์การสหประชาชาติในอนที่ จะทำให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมายสูงสุดอย่างแท้จริงและแก้ไขข้อบกพร่องผิดพลาดของการพัฒนาที่ผ่านมาในอดีตเป็นการสร้างความสมดุลของการพัฒนาในทุกมิติมากยิ่งขึ้น ทำให้การระบุและปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาที่มีทางเลือกมากยิ่งขึ้นสำหรับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชนต่าง ๆ อย่างไรก็ตามในการวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งให้ความสนใจต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามความหมายและเป้าหมายตลอดจนตัวชี้วัดที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดขึ้นนับแต่ปี ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs)

“การพัฒนาอย่างยั่งยืน” เป็นกระแสที่มีการกล่าวผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง นับตั้งแต่ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติทั้ง 193 ประเทศ มีฉันทามติรับรองและประกาศเป็น “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) 17 ประการภายใน พ.ศ. 2573 ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวเป็นความท้าทายของคนไทยทั้งประเทศ และของทุกประเทศในโลกด้วย ในการสร้างความเจริญก้าวหน้าที่มีความสมดุลและสอดคล้องกันในระบบต่าง ๆ ของโลกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อประชาคมโลกจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งปัจจุบันโลกกำลังเผชิญปัญหาความไม่ยั่งยืนจากหลายมิติทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสันติภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนยังคงเป็นปัญหาสำคัญของโลกที่เหนี่ยวนำให้ผู้คนจำนวนมากสามารถบรรลุการมีชีวิตที่ดีได้ ปัญหาความยากจนนี้มีใช้เพียงแต่ในมิติเศรษฐกิจเท่านั้นแต่รวมถึงมิติในด้านสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหาร การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปในแบบที่ไม่ครอบคลุมและไม่ยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมานั้นขาดกลไกกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาที่เป็นธรรมก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความไม่เท่าเทียมทางรายได้ ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และความไม่เท่าเทียมของโอกาสทางสังคมและการเมือง ซึ่งความไม่เท่าเทียมนี้เกิดขึ้นทั้งในระดับภายในประเทศ และระหว่างประเทศ กระบวนการผลิตทางเศรษฐกิจ ทั้งอาหาร พลังงาน สินค้าอุตสาหกรรม และการบริการต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการเพิ่มแรงกดดันให้แก่ขอบเขตของผืนพิภพ (Rockstrom et al., 2009, pp. 1-33) ส่งผลให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหามลพิษในแหล่งน้ำและอากาศ ปัญหาการจัดการของเสีย การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และการสูญเสียพันธุ์ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินนำไปสู่การสูญเสียพื้นที่ป่า ซึ่งย้อนกลับไปส่งผลต่อปัญหาอื่น ๆ ด้วย

ปัจจุบันในยุคดิจิทัลมีความสะดวกสบายและการบริโภคอย่างฟุ้งเฟ้อ กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต มนุษย์ถูกกระแสสื่อครอบงำด้วยโฆษณาชวนเชื่อให้ซื้อคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ และเสื้อผ้าใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา ศูนย์การค้าใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาเรื่อย ๆ และวัฒนธรรมการบริโภคนิยมกระตุ้นให้มนุษย์ใช้จ่ายและใช้ชีวิตที่เกินตัว ขณะเดียวกัน ความต้องการวิถีชีวิตและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกผ่านความถี่ในการท่องเที่ยว หรือนิสัยรักสบาย ยิ่งกระตุ้นให้วงจรความฟุ้งเฟ้อ และสิ้นเปลืองมีมากขึ้น ทั้งหมดนี้นำไปสู่สถานการณ์ที่น่าวิตก ประชากรที่อาศัยอยู่บนโลกกว่า 7,400 ล้านคน ใช้ทรัพยากรเกินกว่าที่ธรรมชาติ

จะสามารถผลิตทดแทนได้ทันใน 1 ปี ถึง 1.5 เท่า มนุษย์ต้องการโลกอีก 1.5 ใบ หากต้องผลิตทรัพยากรให้ทันกับความต้องการที่ไม่มีวันสิ้นสุดของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้เอง แนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” จึงเกิดขึ้น เพื่อเรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ และได้มีการพูดถึงแนวคิดนี้กันมากขึ้นทั่วทุกมุมโลก โดยได้รับการบรรจุเป็นวาระการประชุมนานาชาติต่าง ๆ ที่จัดโดยทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งคำว่า “ยั่งยืน” ยังกลายเป็นคำสำคัญและใช้กันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นในภาคการท่องเที่ยว ภาคการผลิต ไปจนถึงในแวดวงสถาปัตยกรรม จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ การเงิน การธนาคาร การตลาด และในแวดวงการศึกษา (Thampiya & Kerdchokchai, 2019, pp. 1-7)

การพัฒนาในด้านอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา เป็นการ พัฒนาที่ก่อให้เกิดผลกระทบและความเสียหายต่อทรัพยากรโลกเป็นอย่างมาก ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวม 189 ประเทศ ได้รวมตัวกันในการประชุมองค์การสหประชาชาติที่มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และเห็นพ้องต้องกันในการตั้งเป้าหมายการพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับสากลที่ทุกประเทศ จะดำเนินการร่วมกันให้ได้ภายในปี 2558

โดยเป้าหมายดังกล่าวเรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals (MDGs) อันประกอบด้วย 8 เป้าหมายหลัก คือ

- 1) ขจัดความยากจนและความหิวโหย
- 2) ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา
- 3) ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและบทบาทสตรี
- 4) ลดอัตราการตายของเด็ก
- 5) พัฒนาสุขภาพของสตรีมีครรภ์
- 6) ต่อสู้กับโรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่น ๆ
- 7) รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- 8) ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อ การพัฒนาในประชาคมโลก

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. 2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน

เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาองค์การสหประชาชาติจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาขึ้นใหม่โดยอาศัยกรอบความคิดที่มองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) ของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน เรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ซึ่งจะใช้เป็นทิศทางการพัฒนาตั้งแต่เดือนกันยายน ปี 2558 ถึงเดือนสิงหาคม 2573 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย คือ

- GOAL 1. ขจัดความยากจน : No poverty
- GOAL 2. ขจัดความหิวโหย : Zero hunger
- GOAL 3. มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี : Good health and well-being
- GOAL 4. การศึกษาที่เท่าเทียม : Quality education
- GOAL 5. ความเท่าเทียมทางเพศ : Gender equality
- GOAL 6. การจัดการน้ำและสุขาภิบาล : Clean water and sanitation
- GOAL 7. พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ : Affordable and clean energy
- GOAL 8. การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ : Decent work and economic growth
- GOAL 9. อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน : Industry, innovation and infrastructure
- GOAL 10. ลดความเหลื่อมล้ำ : Reduced inequality
- GOAL 11. เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน : Sustainable cities and communities
- GOAL 12. แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน : Responsible consumption and production
- GOAL 13. การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : Climate action
- GOAL 14. การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล : Life below water

- GOAL 15. การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก : Life on land
- GOAL 16. สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก : Peace and justice strong institutions
- GOAL 17. ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : Partnerships to achieve the goal

การจัดอันดับมหาวิทยาลัยระดับโลกที่มีการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

แนวทางการจัดอันดับมหาวิทยาลัยระดับโลกที่มีการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) มีรายละเอียดเบื้องต้น (Timer Higher Education, 2021, pp. 1-5) ดังนี้

Times Higher Education (THE) เป็นองค์กรจัดอันดับ มหาวิทยาลัยระดับโลกที่มีการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ประชาคมทั่วโลกได้ตกลงใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการพัฒนาร่วมกัน โดยองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน 17 เป้าหมาย เน้นการพัฒนาที่ครอบคลุม (Inclusive) มุ่งการเปลี่ยนแปลง (Transformative) และการบูรณาการ (Integrated) โดยมีเจตนารมณ์ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” (Leave No One Behind)

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs) เป็นการ เรียกร้องให้เกิดการปฏิบัติอย่างเร่งด่วนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จากทุกประเทศสมาชิกแห่ง สหประชาชาติตั้งแต่ปี 2558 ในลักษณะความร่วมมือระดับโลก จากทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่ กำลังพัฒนา ซึ่งทุกประเทศตระหนักดีว่าการขจัดความยากจนและการกีดกันด้านต่าง ๆ จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ไปกับกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการศึกษา การลดความเหลื่อมล้ำ และการกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและ ผลกระทบที่ตามมา ได้แก่การอพยพเชิงบังคับของสัตว์ป่า การดำเนินการเพื่อรักษามหาสมุทรและผืนป่า ทั่วโลก เป็นต้น

แม้ว่าเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนไม่ได้เน้นไปที่การศึกษาระดับอุดมศึกษา แต่เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ภายใน ปี 2573 จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกันทำงานเชิงบูรณาการพร้อมทั้งรวบรวมทรัพยากรทางการเงิน ความรู้และความเชี่ยวชาญ ดังนั้น มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาจึงกลายเป็นหนึ่งในทรัพยากรหลักดังกล่าว การจัดอันดับผลกระทบ (Impact rankings) เป็นความพยายามระดับโลกครั้งแรกในการ ประเมินความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยที่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการจัด อันดับผลกระทบดังกล่าวสามารถเป็นตัวเร่งให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง เป็นกลไกทำให้มหาวิทยาลัย ตระหนักถึงความรับผิดชอบและเป็นโอกาสที่มหาวิทยาลัยจะได้เน้นย้ำถึงผลงานที่ผ่านมา

แนวทาง (Approach) การจัดอันดับ

การจัดอันดับแบบที่ถูกออกแบบมาเพื่อให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ สามารถเข้าร่วมได้มากขึ้น กล่าวคือ มีการจำกัดจำนวนข้อมูลที่ จำเป็นสำหรับการเข้าร่วมไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการจัดอันดับนี้ ทำให้ทุกมหาวิทยาลัยสามารถให้ข้อมูล ในลักษณะเดียวกันได้ นอกจากนี้การจัดอันดับแบบนี้ทำให้มหาวิทยาลัยยังไม่เคยเข้าร่วมการจัดอันดับแบบเก่าสามารถเข้าร่วมได้ ดังนั้นเพื่อให้การจัดอันดับมีประสิทธิภาพสูงสุด จึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้หลายนมหาวิทยาลัยทั่วโลกสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

การเข้าร่วม (Participation) การจัดอันดับ

การจัดอันดับนี้เปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งที่สอนในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี สามารถเข้าร่วมได้ และถึงแม้ว่างานวิจัยจะเป็นส่วนหนึ่งของการจัดอันดับนี้ แต่ก็ไม่มีการกำหนดงานวิจัยขั้นต่ำสำหรับการเข้าร่วม Times Higher Education (THE) ขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการเข้าร่วมของมหาวิทยาลัยที่ให้ข้อมูลเป็นเท็จ หรือมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายไม่ตรง เป้าหมายของ SDG

กลไก (Mechanism) การจัดอันดับ

เกณฑ์การประเมินถูกสร้างขึ้นแตกต่างกันของแต่ละ SDG มหาวิทยาลัยที่จัดส่งข้อมูลเพื่อเข้าร่วมการจัดอันดับจะได้รับคะแนน และอันดับในแต่ละ SDG ที่ส่งข้อมูล มหาวิทยาลัยที่ประสงค์จะเข้ารับการจัดอันดับในภาพรวมจำเป็นต้องส่งข้อมูลอย่างน้อย 4 SDG หนึ่งในนั้นคือ SDG 17 การสร้างความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หากมหาวิทยาลัยใดส่งข้อมูลไม่ครบ 4 SDG มหาวิทยาลัยนั้นก็ยังคงได้รับการจัดอันดับในแต่ละ SDG ที่ส่งข้อมูล คะแนนรวมเกิดจากการนำคะแนนของ SDG 17 (ร้อยละ 22 ของคะแนนทั้งหมด) รวมกับคะแนน จาก SDG อื่น ๆ ที่มีคะแนนมากที่สุดอีก 3 SDGs (แต่ละ SDGs มีคะแนนร้อยละ 26 ของคะแนนทั้งหมด) คะแนนของแต่ละ SDG จะอิงตามเกณฑ์ชี้วัด (Metric) ของ SDG นั้น ๆ และแต่ละเกณฑ์ชี้วัดจะมีรายละเอียด และตัวชี้วัดย่อย (Indicator) คะแนนสูงสุดของแต่ละเกณฑ์ชี้วัดจะขึ้นอยู่กับการจัดสรรร้อยละ ภายในของ SDG นั้น และร้อยละ โดยประมาณจากคะแนนรวมทั้งหมดในกรณีที่ใช้ SDG นั้นในการจัดอันดับในภาพรวมของมหาวิทยาลัย

วิธีการคำนวณเกณฑ์ชี้วัดทั่วไป: การวิจัย (General metric calculation notes: Research)

สำหรับการจัดอันดับในปี 2564 เกณฑ์ชี้วัดการวิจัยทั้งหมดจะถูกประเมินโดยการเทียบกับผลการค้นหาในระบบ Scopus ทำให้ได้ข้อมูลที่แคบลงเหลือเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ SDG กระบวนการค้นหาข้อมูลดังกล่าวใช้เทคนิคแมชชีนเลิร์นนิงในการตรวจสอบเอกสารเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น วิธีการนี้จะถูกนำมาใช้สำหรับการประเมินเพื่อจัดอันดับของปี 2565 เช่นเดียวกัน วิธีการค้นหาคำศัพท์เวิร์ดของแต่ละ SDG นอกจากการใช้วิธีสืบค้นข้อมูลจากระบบ Scopus แต่ละ SDG ก็จะมีรายละเอียดเฉพาะของเกณฑ์ชี้วัดด้านการวิจัยอีกด้วยในแต่ละ SDG คะแนนด้านการวิจัยจะมีสัดส่วนคะแนนสูงสุดถึงร้อยละ 27 (เทียบกับ ประเมินร้อยละ 7 ของคะแนนรวมทั้งหมด)

หลักฐานที่แสดงจะถูกประเมินคะแนนตามวิธีการคำนวณอย่างง่าย กล่าวคือ คะแนนจะได้มาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับหลักฐานที่จะชี้ว่าสามารถตอบตัวชี้วัดนั้นได้ตรงประเด็นมากน้อยเพียงใด กล่าวคือ เมื่อมีการแสดงหลักฐานหากหลักฐานที่แสดงนั้นสามารถตอบคำถามได้ครบถ้วนจะได้ 1 คะแนน หากตอบคำถามได้บางส่วนจะได้ 0.5 คะแนน หรือหากไม่สามารถตอบคำถามได้เลยจะได้ 0 คะแนน และหากมหาวิทยาลัยไม่สามารถแสดงหลักฐานใด ๆ เพื่อตอบเกณฑ์ชี้วัดนั้นได้ก็จะได้คะแนนเท่ากับ 0 เช่นกัน

โครงการริเริ่มเพื่อความยั่งยืนของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ในการประชุมนโยบายระดับสูงของสหประชาชาติในปี 2564 โครงการริเริ่มเพื่อความยั่งยืนของ การศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้ทำการเปิดตัวข้อตกลง 3 ฉบับที่ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนการประเมินความ ยั่งยืนของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในการนั้น THE ได้ลงนามเห็นชอบในข้อตกลงฉบับแรก ซึ่ง THE มุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมายหรือแม้กระทั่งบรรลุเกินเป้าหมายที่ตั้งไว้

การปรับปรุงอันดับ (Rankings improvement)

การจัดอันดับนี้ถูกออกแบบมาด้วยความตั้งใจอย่างที่สุด อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่าการจัดอันดับจะนำมาซึ่งความลำเอียง ทำให้ THE กระตือรือร้นที่จะพัฒนาแนวทางการจัดอันดับต่อไป เพื่อให้แน่ใจว่าแนวทางนั้นเหมาะสมกับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการตอบสนองต่อ SDG โดยให้ ความสำคัญกับความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและด้านระบบของมหาวิทยาลัยทั่วโลก

นโยบายการแก้ไข (Corrections policy)

ในกรณีที่ THE ได้ทำการคำนวณผิดพลาด Times Higher Education (THE) จะทำการแก้ไขการจัดอันดับตามนโยบายการแก้ไขที่มีอยู่ ในกรณีที่ THE ได้ทำการประเมินคะแนนจากหลักฐานที่ยื่นไว้ การตัดสินใจของ THE ถือเป็นขั้นสุดท้าย อย่างไรก็ตาม THE มีความยินดีที่จะรับฟังความคิดเห็นที่จะช่วยให้การตอบคำถามเกณฑ์ชี้วัดเกิด ความชัดเจนยิ่งขึ้น หรือข้อเสนอแนะที่จะช่วยให้เพิ่มคำถามใหม่ และอาจนำคำถามที่มีความเกี่ยวข้องน้อยลงออกไปได้ นอกจากจะมีการจัดอันดับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของแต่ละ SDG แล้ว ก็ยังมีการจัดอันดับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในภาพรวมของทุก SDG อีกด้วย มหาวิทยาลัยที่ประสงค์จะรับสิทธิ์ในการจัดอันดับในภาพรวม จะต้องจัดส่งข้อมูลเพื่อตอบเกณฑ์ชี้วัดสำหรับ SDG 17 และ SDG อื่น ๆ อีกสามรายการ ในกรณีที่มหาวิทยาลัยส่งข้อมูลมากกว่า 3 SDG ทาง THE จะเลือกเอาเฉพาะ 3 SDG แรกที่มีคะแนนสูงสุดมาคิดในการจัดอันดับในภาพรวม โดยการคำนวณคะแนนรวม (Calculating the overall score) ในการคำนวณคะแนนภาพรวมจะมีการกำหนดสัดส่วนไว้ ดังนี้ SDG 17: 22% (SDG 17 คิดเป็นร้อยละ 22) ส่วน Top three SDGs: each 26% (อีก 3 SDG คิด SDG ละร้อยละ 26)

เอกสารอ้างอิง

- Daoudom, P. (2019). *Teaching materials for the course 722: Application of social theory for educational research*. n.p. (in Thai)
- Pholnsri, S. (2004). *Theory and principles of community development* (5th ed.). Odeon Store. (in Thai)
- Payutto, P. A. (1987). *The middle path of Thai education* (2nd ed.). Faculty of Education, Kasetsart University. (in Thai)
- Priyakorn, P. (1995). *Theories and concepts of development in development management*. Samchareon Phanich. (in Thai)
- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, A., Chapin, F. S., III, Lambin, E., Lenton, T. M., Scheffer, M., Folke, C., Schellnhuber, H. J., Nykvist, B., de Wit, C. A., Hughes, T., van der Leeuw, S., Rodhe, H., Sörlin, S., Snyder, P. K., Costanza, R., Svedin, U., ..., Foley, J. (2009). Planetary boundaries: Exploring the safe operating space for humanity. *Ecology and Society*, 14(2), 1-33.

- Royal Institute. (1995). *Dictionary, Royal Institute B.D. 2525* (5th ed.). Aksorncharoenthat. (in Thai)
- Thampiya, P., & Kerdchokchai, P. (Eds.). (2019). *Continuing into practice. For the sustainable development of Thailand*. S.Phichit Printing. (in Thai)
- Timer Higher Education. (2021). *Guide for importing data for the Impact Rankings*. Suratthani Rajabhat University. (in Thai)
- United Nation. (1983). *Report of the world commission on environment and development: Our common future*. http://mom.gov.af/Content/files/Bruntland_Report.pdf.
- Wutthimethi, Y. (1991). *Community development: from theory to practice*. Bang Kok Block. (in Thai)